

Támadás a toronyok ellen

Nagyon nehéz most bármit is mondani. Mert, ami történt, az egészen újnak tűnik elsőre, amit meg mondani tudnánk, az igencsak régi. Jobb lenne kibújni, hagyjanak engem békén, én csak egy tanár vagyok - de hát láttuk Mefisztót a stadionban. Rajtunk ugyan nincs akkora reflektorfény, de az a néhány gyereksem épp elég. Ha már belekezek, akkor mindenképp a döbbenettel, a sajnálattal, a szánalommal kell kezdeni, bármi jönne is utána.

A második reakció valószínűleg sokunkban egy erős a készítés volt, mindent elmondani, ami utóbbi években bennünk rekedt, agresszív ösztöneinket gátló lelki mechanizmusaink hiányáról, a törzsi világ és a nyugati civilizáció viszonyáról, globalizációról és globális antiglobalizációs mozgalmakról, a hírközlők nyelvi tehetetlenségéről. Azonosságokat és különbségeket keressük korábbi népi történetek között. A trójai ostrom, az aprószentek sorsa, a németalföldi vallásháború eseményei - történet töredékek buknak elő. Személyiségképek, életutak, de mindez - a pillanat hatása alatt - töredékekben, el kell telnie néhány hónapnak, hogy leülepedjenek, tisztázódjanak.

Amit most (sem) nem engedhetünk meg magunknak, az épp az indulati reakció, a gondolati homály. Először azt írtam, amitől óvakodunk kell. Rossz szót találtam. Ilyen helyzetben nagyon bátornak kell lenni. Ha mindent meghányva-vetve arra jutnánk, hogy végveszélyben a világ, kultúrák harca dúl, elszabadult a sátán, szelíd, humánus, harmonikus ökológiájú, liberális nyugati civilizációnkat megsemmisítéssel fenyegeti a múlt egy barbár darabja, egy törzsi diktatúra szeretné visszahúzni ránk az "egynéhány vezérhímet az egész területre" életmódját, atomhalállal, biológiai pusztítással fenyeget, minden eszközből kifogytunk, a veszélyt néhány jól körülhatárolható ország, kultúra, civilizáció, és ennek előretolt apró populációi jelentik - tehát minden segítségnyújtó ki, acélfüggöny le, rakéták rá (meg persze szigorú belső fertőtlenítés), s így nép majd felkel, elűz. Egymással, meg mindenki mással folyton háborúzó - civilizációnkat fenyegető - törzsi világ helyébe szelíd, liberális demokrácia lép. Minden más eshetőség kizárva, lelki páncélba öltözött emberek ellen nem hatásos a terápikus támogatás. Nos, ha mindent végiggondolva erre jutnánk, akkor bátran emellett kellene döntünk. Pénz, paripa, fegyver, adrenalin szint az egekbe, az évezredek receptek szerint, sárkány, ördög, gonosz megölvé, jöhet az ellágyulás, kigördülhetnek szemünkből az emberen való szánakozás szintén bátran vállalt könnyei.

Csak hát épp ezzel az évezredek recepttel nem megyünk most semmire. A századvég a fenti gondolatmenet minden elemét kikezdte, újragondolásra ítélte (hol van pl. az a bizonyos harmonikus ökológia?). Az elmúlt évtizedekben egyre gyorsuló tempóban fogalmazzuk újra az Emberről és az emberről való ismereteinket, szembesülünk szerepeinkkel, kapcsolati módjainkkal, a lélek és a társadalom működésével, és ennek a szembesülésnek elvitathatatlan érdemei vannak. A férfi-nő kapcsolatok alakulása, a környezethez való viszonyunk, vagy, hogy szakmánknál maradjunk, a finoman artikulálódó, kultúraazonossághoz közelítő pedagógiai programok. Ez a gondolkodás és életmódváltás azonban csak egy sajátos elitszférában zajlik, Ganxta Zolee szövegeiben például nem sok nyomát találhatjuk a férfi-nő kapcsolatok humanizálásának. Az ő közönsége nem erre vevő. Nekik nem kell a nyál, a falvédő szöveg, nekik a dal a valóságot mutassa. "A ribi nem jó, csak két dologra: a faszomat szopni és lövét keresni!" (Gyerekek szóbeli közlése. Kértem őket, hogy illusztrálják valamivel Ganxta véleményét a nőkről.)

Ebben a világban nincs már barátság, szerelem, hiteltelenné vált, egyre szűkült az a csoport, amiben az ember még feloldódhatott, végül maradt az egyszemélyes csoport, ahogy a humánológia mondja, az ember legszemélyesebb kapcsolataiban is a csoportközi kapcsolatminták jelennek meg. " Elég megnézünk például azt, hogy mit ajánlunk a fiataloknak az önálló élet kezdésekor. Nem azt, hogy légy hűséges a csoportodhoz, a családodhoz, az életed is áldozd fel értük, hidd el, amit az idősek mondanak és rendezd életed a csoportod érdeke szerint. Inkább valami ilyesfélét: terveid, céljaid vannak, meg akarod valósítani önmagad. Keresd meg ennek a módját, harcolj és köss jó kompromisszumokat. Párod, ha lesz, ő is önmagát akarja majd megvalósítani, egyezz meg vele, ha nem tartja be az egyezséget, menj a magad útján." (Csányi Vilmos: Az emberi természet. Vince kiadó, 2000)

A nagyobb csoport pótlékaként pedig megjelent a média, amely a hírekben, a folytatásos ponyvafilmekben felkínálja a részvétel lehetőségét egy másik életben. Ez az élet persze akkor vonzza a résztvevők tömegeit, ha valóságos igényeket elégít ki, ha valóságos érzelmek jelennek meg benne. Ha mélyebben analizálnánk a nézők érzelmi életét, valószínűleg azt tapasztalnánk, hogy azon sémák mentén zajlik, amik olyan elnéző vagy bosszús mosolyra ingerelnek bennünket. Élet és műalkotás összemosódik, kölcsönösen formálják egymást.

A ledőlő, embereket maguk alá temető toronyok a "média valóságban" voltak meg előbb, milliók nézték a filmeket, amikben az "igazi élet" jelent meg, hogy aztán valóban az élet részévé váljon.

Tegnap a "Leon a profi" ment valamelyik adón. (Orosz bérnyílkos él Párizsban, munkaadója az orosz maffia, meleg, szláv lelkek, csak hát mi másból élhetnének, de "nőt és gyereket soha!" Leon megmenti a korrumpált káboszerelemes, de azzal rendesen élő rendőrök elől a dealer tini kislányát, és innen már a lovagregények sémája mentén zajlik a történet.) A film arra épít, hogy szeretnénk, ha a gonosz ilyen lenne. Ilyen emberarcú. Őlje meg a kínait, a másik maffiózót, irtsák ki egymást, de nőt és gyereket soha.

Ez a támadás leszámolt ezekkel az utolsó illúziókkal is. A törzsi világ kötelékében élő embernek a másik törzs tagja nem ember. Hosszú disznónak nevezték állítólag a kannibál fejedelmek a másik törzs elejtett tagjait. Mások tagadják a kannibalizmus tényét, a hosszú disznót a gyarmatosító öngazoló elmeszüleményének tekintik. Ha a globalizálódó világ értékvesztéseit számba vesszük, ne feledjük el, hogy néhány nagy korai globalizátor (Jézus, Mohamed) épp azon igyekezett, hogy az egymással szembenálló törzsiség helyett egy egész emberiséget átfogó törzsi világot teremtsen. Akik a globalizációról gondolkodnak, nagyon pontos mérleget kell készítsenek, a veszteség-nyereség oldalakról.

Nekem, mint rajztanárnak erről nincs véleményem, szilánkokból nem kísérelhetem meg a kép összerakását. Nem hiszem, hogy a történetek megmagyarázhatatlan iszonyatok, attól meg egészen elkeseredek, hogy felelős "státusférjak" is képesek nyilatkozataikban összekeverni a magyarázatot a felmentéssel. Persze, csak nyilatkozataikban, mert amúgy nagyon is pontosan tudják, hogy a színpalákra festett "emberi" - azaz a napi média szappanoperába való - reakciók mögött teljes gőzzel folyik a magyarázatkeresés, a cselekvési alternatívák kidolgozása, amiből majd a politikai elit választhat.

Ami engem leginkább megrázott ebben a történetben: nem csak a terroristák tudták a médiavilágbeli kötelességüket, hanem a lezuhant gép utasainak hozzátartozói is. Amikor nyilvánvalóvá vált, mire megy ki a játék, habozás nélkül közölték: " Drága egyetleneink, attól tartunk, nagy az esélye annak, hogy nektek is azt a sorsot szánják, mint a másik gép utasainak.. Tegyetek, ahogy jónak látjátok." És az utasok cselekedtek, megtámadták a terroristákat, megkísérelték megmenteni a gépet, vagy legalább megmenteni mások életét." Ez a bátorság a legmélyebb emberi értékvilág megnyilvánulása, szintén napi üzenete a média világnak, és nagyon fontos, hogy ezt az üzenetet elfogadjuk. Példát kell adjon mindannyiunknak a mindennapi bátorsághoz, jócskán szükség lesz rá. Amerika, az amerikai életforma messze van még. Messze van ezzel a terror is, gondolnánk, de hát mindannyian látjuk a fradi-dózsa szurkolók összecsapását, látjuk az egyszemélyes csoporttá válás mindennapi jeleit a közlekedési kulturálatlanságban, ott ülnek a padokban a gyerekek, akiknek egyre erősebb ingerekre van szükségük ahhoz, hogy kilépjenek belső valóságukból, hogy kötődhessenek valamihez ideig-óráig. Csányi Vilmos fentebb idézett munkájában kifejti, hogy " A társadalom hihetetlen mennyiségű pénzt, energiát képes ölni erőművekbe, gátakba, fegyverekbe, de valamiért nem hajlandó az oktatásra, a nevelésre, a gyermekek kultúrájának felépítésére a szükséges rávalót biztosítani. Valószínűleg azért, mert ezek hosszú távú beruházások. Egy értelmes gyermekkort nyújtó drága iskolarendszer csak 20-30 év múlva szolgálna meg az árát az emberszerű, kiegyensúlyozott, kulturált felnőttekben. Ilyen hosszú távú, nem különösebben látványos célokat a politikusok nem szeretnek zászlójukra tűzni." Mi sem áll tőlem távolabb, mint hogy a katasztrófa ürügyén saját előnyöket keressek, de a sok újragondolandó között feltétlenül ott kell legyen annak újragondolása, hogyan tehető az óvoda, az iskola gazdag kulturális élményparkká, ahol feltölthetjük a gyerekeket az értékteremtő kultúra iránti szeretettel. Hogy sziklafalakat másszanak a szikrázó napfényben, és ne üzletek hátsó ablakait az éjszakai homályban, hogy az együttes élmények ereje törje szét az alakuló egyszemélyes csoport börtönfalát. Hogy ne kényszerüljenek rossz választásokra, ne csak Ganxta vagy a Cosmopoliten által kínált értéktöredékek közül választhassanak. Ettől persze önmagában még semmi nem oldódik meg, nem tűnnek el a falakról a rohadt buzi, cigány, zsidó feliratok, mert az élmények, események nyomán érzékenyülő, "lelkesülő" személyiség életútja sokfelé vezethet.

Ha most a dühös nyakleves kiosztástól óvjuk a nyugati civilizációt, az nem a terror igazolásának szándékából fakad, a bűnözéssel, a terrorral nem akarok megtanulni együtt élni. Ha egy társadalomtudós fejével gondolkodnék, nyilván elkezdeném most fejtegetni, hogy a problémát világosan feltáró alap kutatások, az ezeket értelmező interdiszciplináris társadalomtudományi összefoglalások, illetve a tudományos eredményeket cselekvésekké váltó politikai szféra önzetlen együttműködésére lenne szükség. De hát én egy tanárember vagyok.

Az előbb épp a szomszéd iskolából ballagtam vissza (a Ganxta szöveget gyűjtöttem be) a művészeti iskola grafika terméből nyíló irodámba. Hónom alatt egy szép kis üvegfestmény, angyal palmaággal (Ahogy az a média világban illik), Antal Adél festette néhány hete, le kell fényképezni, aztán elviszi. Jó kép, kisebb anyagkezelési hibákkal, amiket majd elemezni fogok. Ellenpéldaként Szabó Imre tanítványainak az AKG folyosóin látható munkáira hivatkozom majd. Egyik kezemben egy mágikus henger, kipróbálok, lehet, hogy offsetnyomásra is képes. Másikban néhány gyapjas tintagomba, az iskola kertjéből, finom lesz egy kis hagymával. Szembejövő volt tanítvány elmosolyodik: " Hát a tanár úr semmit nem változott." Klári mosolya annak a férfinak szól, aki gyerekes örömmel fogadja az élet apró ajándékait. A képet, a gombát, ez a férfi azonban mots maga sem tudja, mennyi a személyiség jogos önvédelme ezekben a maga köré épített apró örömeiben. A támadás óta sem tudok többet az ember világáról, de most sokkal bátrabban gondolkodom mindenről, ami megcsal gyermeki, szülői reményeket, hiteket, ami rossz útra térít. Néhány hete egy tanulmányon dolgozom töredék óráimban, ami a művészeti nevelés világáról próbálok a fentihez hasonló mérlegkönyvet készíteni, és ahogy a jegyzeteimet áttekintem, a támadás óta sokkal érzékenyebben figyelem a veszteségoldalt, ahol tudatlanság, mohóság, meg mindenféle egyéb alkalmatlanságok miatt mintha egyre elszabadultabban zajlana a kulturális falupusztítás.